

# Arbeidsmarkedet for norske filosofer i dag

Roe Fremstedal

Prof., ph.d., Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Institutt for filosofi og førstesemesterstudier

Roe Fremstedal, ph.d., er professor ved UiT, arbeider med etikk og religionsfilosofi. Bokutgivelse: *Kierkegaard and Kant on Radical Evil and the Highest Good* (Palgrave Macmillan 2014).

[roe.fremstedal@uit.no](mailto:roe.fremstedal@uit.no)

## SAMMENDRAG

Denne artikkelen gir en kort gjennomgang av arbeidsmarkedet for norske filosofer og vektlegger noen av de største problemene filosofer i dag står overfor innen academia og arbeidslivet for øvrig. Jeg relaterer problemene på arbeidsmarkedet (for kandidater på høyere og lavere akademisk nivå) til svakheter innen utdanningssystemet og akademisk publisering. Avslutningsvis tar jeg til orde for en styrking av doktorgradskursene, samt en satsning på filosofi i skolen.

## ABSTRACT

This paper gives a brief overview of the labour market for Norwegian philosophy candidates, emphasising the main problems these candidates face in the labour market (within academia and elsewhere). The problems in the job market are then related to weaknesses in the Norwegian university system and to problems associated with academic publishing. I close by suggesting a prioritizing of philosophy in the school system, and by calling for Norwegian Ph.D. courses to be strengthened.

## INNLEDNING

Selv om det ikke har vært gjennomført egne kandidatundersøkelser for norske filosofer, vet vi likevel en del om arbeidsmarkedet for filosofer basert på de følgende kildene:

1. NIFU-rapporten «Humanister i arbeidslivet».<sup>1</sup>
2. Norsk forskningsråd (NFR) sin fagevaluering av norsk filosofi og idehistorie for perio-

---

1. Wiers-Jenssen, Jannecke, Terje Næss, Karl Ingar Kittelsen Røberg og Silje Bringsrud Fekjær, «Humanister i arbeidslivet», Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU), HiOA Rapport 2016, nr 7.

den 2004–08: «Philosophy and history of ideas in Norway: Evaluation of research 2004–2008».<sup>2</sup>

### 3. Møtereferrat fra Nasjonalt fagråd for filosofi og idehistorie.<sup>3</sup>

NIFU-rapporten fokuserer på bachelor (BA) og master (MA), men inkluderer så vidt doktorgrad (ph.d.). Fagevalueringen og Nasjonalt fagråd berører i større grad arbeidsmarkedet for kandidater med norsk ph.d. i filosofi. Tallgrunnlaget er langt bedre på BA og MA enn på doktorgrad, men jeg skal likevel forsøke å si noe om sistnevnte.

## 2. NIFU-RAPPORTEN (2016)

Rapporten til NIFU peker på at humanister mer generelt har problemer på arbeidsmarkedet sammenlignet med andre faggrupper. Disse problemene har særlig med følgende forhold å gjøre:

1. Det er lite vekst i antallet studenter i humaniora, særlig på BA-nivå. Det er en liten nedgang i antallet studenter (både i relative og absolutte tall), med unntak av MA og ph.d. hvor det har vært en liten oppgang. Tallene er stort sett lave og moderate, med en liten topp i 2007 (det siste året hvor hovedfag kunne avlegges) og en nedgang etterpå.
2. Humanistene har lavere yrkesdeltagelse og høyere arbeidsledighet.
3. Det tar relativt lang tid å komme i jobb for humanister.
4. Mange har ufrivillig deltidsarbeid.
5. Det er mye midlertidighet og få faste stillinger.
6. Mange har faglig irrelevant arbeid.
7. Lønnsinntekten og inntektsutviklingen er lav (med unntak av filosofer i privat sektor) og lønnsforskjellene øker. Filosofer, idehistorikere, kunsthistorikere og arkeologer er lønnstapere.
8. Frafallet er større og mange slutter helt å studere.<sup>4</sup>

Tidligere studier viser også at humanister har særlige problemer på arbeidsmarkedet, men NIFU skiller klart mellom ulike faggrupper og får frem at ulike fag i ulik grad har problem. Fagene som har størst vansker på arbeidsmarkedet er filosofi, idehistorie, kunsthistorie, litteraturvitenskap, arkeologi og kulturfag (mens nordistikk har minst vansker). Det vil si at problemene ovenfor særlig angår filosofene.

En forklaring på problemet er at mange humanistiske fag har sterkere fokus på forskning enn på å utdanne for skolesektoren.<sup>5</sup> Trolig gjelder dette særlig filosofi, et fag hvor nesten en tredjedel av MA-kandidatene begynner å jobbe i UH-sektoren (formodent-

2. The Research Council of Norway (NFR), «Philosophy and history of ideas in Norway: Evaluation of research 2004–2008», (2010), <https://evalueringsportalen.no/evaluering/philosophy-and-history-of-ideas-in-norway-evaluation-of-research-2004-2008/PhilosophyandhistoryofideasinNorway-pdfversion%5B1%5D.pdf/@inlineline> (2017/01/23)

3. Nasjonalt fagråd for filosofi og idehistorie, [http://www.uhr.no/rad\\_og\\_utvalg/nasjonale\\_fagråd/motereferat](http://www.uhr.no/rad_og_utvalg/nasjonale_fagråd/motereferat) (2017/01/24). For flere kilder, se Wiers-Jenssen et al. 2016, s. 87–91.

4. Wiers-Jenssen et al. 2016, s. 9ff., 22.

5. Wiers-Jenssen et al. 2016, s. 12, 78.

lig primært som ex.phil.-lektorer, vitenskapelige assistenter, førstekonsulenter og stipendiater). Av dem som ikke begynner i UH-sektoren, går 27% til privat sektor, mens 14% går til skoleverket og 27% til øvrig offentlig sektor.

Innføringen av BA-graden har ikke hjulpet på arbeidsmarkedet for humanister, men har trolig forverret det. NIFU konkluderer med at «bachelorgrad i tradisjonelle universitetsfag ikke fungerer som en selvstendig grad – i hvert fall gjorde den det ikke få år etter at graden ble innført som en del av Kvalitetsreformen.»<sup>6</sup> Det er vel ingen grunn til å anta at situasjonen har bedret seg nylig – snarere tvert imot. NIFU skriver uansett at disse problemene med BA-graden bidrar til at så mange som halvparten (48%) av BA-studentene i humanistiske fag fortsetter på MA.<sup>7</sup> Selv om det er få BA-studenter, har dette ført til litt flere MA-studenter.

En BA i filosofi tjener det samme som dem som kommer rett fra videregående, men risikoen for arbeidsledighet er litt lavere med BA i filosofi enn for dem uten noen høyere utdanning.<sup>8</sup> Prospektene er dog noe bedre for kandidater med MA og ph.d. Det bør likevel nevnes at av alle humanister, er filosofer og idehistorikere de som er minst fornøyd med utdanningen sin.<sup>9</sup> Alt i alt er det snakk om en betydelig mistilpasning i arbeidslivet som fører til problemer både for individ og samfunn.

### 3. PH.D.-EN OG DET AKADEMISKE ARBEIDSMARKEDET

Både NIFU og Fagevalueringen sier at det ikke er særlige problemer på arbeidsmarkedet for kandidater med ph.d. i filosofi (og øvrige humanistiske fag).<sup>10</sup> Men referatene fra Nasjonalt fagråd tyder på noe annet og langt mer alvorlig, nemlig at norske doktorgrader ikke hevder seg godt i konkurransen med utenlandske doktorgrader. I referatet fra Nasjonalt fagråd sitt møte i 2013 sier UiOs filosofirepresentant, Øystein Linnebo, følgende: «Kandidater med utdanning ved IFIKK og andre norske institusjoner når sjeldnere opp i konkurransen om ledige stillinger ved instituttet [IFIKK].»<sup>11</sup> Dette er ingen overdrivelse. Herman Cappelen (ved UiO) skriver følgende:

De beste ph.d.-programmene er ikke i Norge. De er i USA og Storbritannia (med noen unntak [...]). Det betyr at (mange av) våre beste studenter ikke blir i Norge – de drar til andre land og forsvinner vekk fra det norske miljøet. [...] Det får konsekvenser for vårt forskningsmiljø mer generelt: De som underviser i Norge, må jobbe med svakere ph.d.-studenter og får et dårligere forskningsmiljø. Dette reflekteres i følgende, deprimerende faktum: Ved Institutt for filosofi, ide- og kunsthistorie og klassiske språk (IFIKK) ved UiO ansetter vi nå stort sett *bare* søkere med utenlandsk ph.d.-grad. Med andre ord, de vi utdanner i Norge får ikke jobb [akademiske stillinger] i Norge. Ta Universitetet i Oslo som et eksempel: Filosofisk institutt ved UiO [i dag: Filosofi-seksjonen ved IFIKK] har ikke ansatt noen [faste ansatte] med norsk ph.d. de siste ti årene. De vi har an-

6. Wiers-Jenssen et al. 2016, s. 18.

7. Wiers-Jenssen et al. 2016, s. 17.

8. Wiers-Jenssen et al. 2016, s. 70–74.

9. Wiers-Jenssen et al. 2016, s. 57. Tallgrunnlaget er dog så lavt at det er usikkerhet knyttet til tallene, ifølge NIFU.

10. Wiers-Jenssen et al. 2016, s. 20f.; The Research Council of Norway (NFR) 2010, s. 41–47.

11. Nasjonalt fagråd for filosofi og idehistorie, «Referat fra møte i Nasjonalt fagråd for filosofi og idehistorie 2013», s. 3.

satt, har hatt ph.d. fra Berkeley, Harvard, Columbia, Boston, Princeton, Oxford, New York University, osv. På den ene side er dette bra for det norske miljøet (vi ansetter meget gode kandidater), men på den annen side er det demoraliserende for de som tar ph.d. i Norge (og også for de som veileder disse ph.d.-kandidatene).<sup>12</sup>

Også UiBs representant i Nasjonalt fagråd for filosofi, Reidar Lie, har påpekt at «Arbeidsmarkedet for de som studerer filosofi er vanskeligere enn tidligere. Instituttet [Institutt for filosofi og førstesemesterstudier] har ti ph.d.-studenter som nå har dårlige utsikter med hensyn til jobb siden det meste av ex.phil[.]undervisningen dekkes av faste tilsatte.»<sup>13</sup> Men dette har ikke fått stor oppmerksomhet i norsk filosofi og later ikke til å ha blitt fulgt opp av Nasjonalt fagråd.

Min erfaring, som forskningsgrupeleder og professor ved UiT samt som komitelem ved UiT og Aarhus Universitet, samsvarer med det representantene fra UiO og UiB beskriver. Tendensen i Tromsø er trolig at norsk ph.d. i realiteten gir gode odds for vikariat og lektorat (med ca. 10–20% FoU-tid), mens en (god) utenlandsk doktorgrad gir bedre odds for å få faste førstestillinger.<sup>14</sup> Dessuten har vi fått en ny tendens nasjonalt hvor nytilsatte førsteamanuensisser hurtig får professoropprykk. Forklaringen på dette er trolig at man ofte må være bortimot professorkompetent for å overhodet få en fast førsteamanuensisstilling. Dette gjelder så langt ikke bare de fire gamle universitetene, men også Universitetet i Agder.

Hvis dette er grunnleggende riktig, er det en tendens til at det norske stillingshierarkiet er dysfunksjonelt fordi man nærmest må ha toppkompetanse for å overhodet få en fast stilling med forskningstid.<sup>15</sup> I alle fall tyder dette på at stillingshierarkiet, og den utbredte praksisen med å lyse ut førsteamanuensisstillinger istedenfor professorat, ikke fungerer etter hensikten. Dette er alvorlig ikke bare fordi det allerede minimale norske stillingshierarkiet (med tre nivå) delvis kollapser, men også fordi det bidrar til et sterkere klasse- og kjønnskille i academia (hvor professorstanden er mannsdominert). Tendensen blant nyansatte ved de fire gamle universitetene er trolig at enten har man fast stilling som professor, eller så er man løsarbeider eller lektor. Det kan derfor synes som vi er på vei mot ikke bare et økt generasjonsskille som følge av raske endringer på arbeidsmarkedet, men også imot A- og B-lag hvor skillene går mellom faste og midlertidig ansatte, mellom forskning og undervisning (og kanskje mellom gamle og nye universitet hvor de gamle universitetene har bedre rammebetingelser og grunnfinansiering enn de nye).

Mer generelt synes dagens akademiske system – og dets regler – å være tilpasset en situasjon hvor det er relativt svak konkurranse om jobbene. Det er ikke bare de mange professoropprykkene som tyder på dette. Et annet eksempel er prosedyrene for tilsetning hvor

12. Cappelen, Herman, «Filosofi i Norge i fremtiden: Gi opp Dyrehagemodellen og bruk alle ressurser på ekspertisegrupper». I: *Norsk filosofisk tidsskrift*. 2015 (50), nr. 3–4, s. 119–128, s. 120f. Som man ser, har jeg tatt meg friheten til å sette inn forklarende klammeparenteser.

13. Nasjonalt fagråd for filosofi og idehistorie, «Referat fra møte i Nasjonalt fagråd for filosofi og idehistorie 2013», s. 1.

14. Man overser ofte at mange er ansatt i lektorat (stillinger uten forskningsrett og forskningsplikt), fordi individuelle opprykk gir ny tittel (førsteamanuensis osv.) uten at stillingene og arbeidsoppgavene derved omdefineres. Mange med norsk doktorgrad ender således i undervisningsstillinger. Se også neste fotnote.

15. For en beskrivelse av stillingshierarkiet, se «Forskrift om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger», <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-02-09-129> (2017/01/31).

den tradisjonelle fremgangsmåten fører til at man må bruke mye tid og ressurser på å bedømme og beskrive søkere som i realiteten ikke har noen sjanse til å få jobben de søker på (noe man unngår ved *short listing*). Søkerne sine reelle kvalifikasjonene (publikasjoner, ph.d., etc.) overgår i dag de formelle kvalifikasjonene som kreves ved tilsetning som lektor (mastergrad) og førsteamanuensis (doktorgrad) (merk at ingen av disse stillingene fordrer publikasjoner, formelt sett). Og denne utviklingen har trolig kommet lengre i norsk filosofi enn i de fleste andre humanistiske disiplinene, fordi konkurransen om de akademiske stillingene er så sterk her (noe som i alle fall delvis må skyldes mangel på andre stillinger). For tilsettende myndighet er nok dette et gode (særlig når lønnen fortsetter å være betydelig lavere enn lønnen i skoleverket), selv om det ikke er et gode for institusjonene som utdanner kandidater (som vanskelig finner relevante akademiske stillinger). Vi bør vel også spørre om ikke systemet er klart for en revisjon når arbeidsmarkedet har endret seg så mye. Når det er så mange velkvalifiserte søkere på akademiske stillinger, virker det urimelig at norske institusjoner skal ha lavere formelle krav for ansettelse som lektor (*assistant professor*) og førsteamanuensis (*associate professor*) enn utenlandske institusjoner har, gitt ambisjonene om at norske institusjoner skal hevde seg internasjonalt.

Dagens utvikling i norsk filosofi styrker utvilsomt forskningen og internasjonalt samarbeid. Men nasjonalt samarbeid, og særnorske forhold, er kanskje under press. Merk at det viktige her er hvilken institusjon doktorgraden kommer fra, ikke hvilken nasjonalitet kandidaten har. Morgenbladet kunne vært klarere her. Overskriftene «Utlendingene kommer» (Morgenbladets forside 7. oktober 2016) og «Historisk invasjon» (artikkel i samme nummer) er misvisende og betenkelig.<sup>16</sup> Flere av de dyktigste filosofene i Norge i dag er trolig nordmenn med utenlandsk utdanning.

I denne sammenhengen bør vi spørre om den norske doktorgraden er god nok. Særlig bør vi spørre om norske doktorgradskurs tåler sammenligning med kurs i utlandet, og da ikke minst kurs fra USA og Canada. Vi har ett semester med ph.d.-kurs, mens amerikanerne har minst to år med slike kurs. Våre kurs består kun delvis av filosofiemner, mens deres kurs består utelukkende (eller så å si utelukkende) av filosofiemner. De har større forskningsskoler, mens vi stort sett har små og fragmenterte kurs. En del av de norske ph.d.-kursene er dessuten trolig for svake til at kandidatene kan hevde seg. De norske kursene er trolig enklere å komme gjennom enn de amerikanske kursene. Vi er så opptatt av gjennomstrømming at seleksjon og kvalitetskontroll ofte kommer i andre rekke. Delvis som en respons på svakhetene ved forskerutdanningen, pågår det i dag en satsing på nasjonale forskerskoler her til lands. Dette er nok et steg i rett retning, selv om det ikke ser ut til å ha fått stor betydning for norsk filosofi i de senere årene (søknaden om nasjonal forskerskole i etikk ble f.eks. avvist av NFR). Trolig må det sterkere lut til. Selv om dagens ph.d.-kurs forbedres, kan de vanskelig konkurrere med Nord-Amerika som har to år med ph.d.-kurs, mens vi har ett semester. Og det er intet som tyder på at skoleringsdelen i doktorgraden utvides fra ett til fire semestre eller at innholdet forbeholdes fagdisiplinen som studenten tilhører.

I denne sammenhengen advarer likevel Helga Varden mot Cappelens beskrivelse av ph.d.-utdanningen (sitert ovenfor):

16. Se Time, Jon Kåre, «Historisk invasjon». I: *Morgenbladet*. 2016, nr. 39, 7. – 13.oktober, s. 8. Se også forsiden av samme nummer.

Å fostre et miljø hvor det antas eller forutsettes at en bare kan bli flink om en ikke er utdannet i Norge, er [...] en strategi som undergraver, heller enn bygger opp om solide, gode, ambisiøse forskningsmiljø [i Norge]. I tillegg kan det fort bli slik at bare de som enten har tatt doktorgrad eller jobbet i utlandet har den sosiale kapitalen som trengs for å kunne ta ordet og faktisk ha innflytelse i Norge, og det ville være svært uheldig. [...] målet må være mer ambisiøst også nasjonalt: Norske forskere må ha selvtillit til å utdanne sine egne. Utdanningen må heller være å sikre at de som utdannes i Norge blir like dyktige som om de utdannes ute.<sup>17</sup>

NIFU-rapporten sier at «[a]ntall doktorgrader avlagt ved norske læresteder har mer enn fordoblet seg i perioden 1995–2015. Antall doktorgrader i humanistiske fag har vokst fra 46 til 133 personer per år i samme periode.»<sup>18</sup> Veksten i ph.d.-grader er imidlertid langt lavere i humaniora og filosofi enn i de fleste andre fag. Og en langt større andel av humanistiske ph.d.-er fortsetter i UH-sektoren enn i andre fag (hvor flere forlater akademien). Dette skyldes vel dels at det er liten tradisjon for å ansette slike doktorer utenfor universitetene her til lands. Anslag fra andre fag tilsier at mindre enn en sjettedel av doktorene kan få fast stilling i UH-sektoren, men tallene er nok høyere i humaniora og filosofi fordi det der er mer egenrekruttering og mer fokus på forskning enn på å utdanne for skolesektoren.<sup>19</sup> Humanister har dels lettere for å få fast akademisk stilling enn andre, men de har også færre andre jobbmuligheter. Og de er eldre før de uteksamineres og får jobb. Også her ligner filosofene humanistene for øvrig.<sup>20</sup>

Det har dog vært en stor endring i det siste, som påpekt av Cappelen, Linnebo og Lie. Og man kan spørre seg om ikke systemet er så lite bærekraftig at det kan kollapse: *Vi har en utdanning som fokuserer på forskning istedenfor skolesektoren og det øvrige samfunn. Men i det pågående generasjonsskiftet hevder kandidater med norske grader seg dårlig i konkurransen om de viktige og gode stillingene.* Dette har trolig ikke bare med utdanningen å gjøre, men også med publisering. Eksempelvis har tysk- og engelskspråklige filosofer hatt sterkere forventninger om at doktorgraden bør omarbeides til en monografi, som utgis på et godt akademisk forlag, enn det norske akademikere normalt har hatt. Og dette er særlig viktig innen felt hvor monografier fortsatt er viktigere enn artikler (trass den særnorske publiseringsindikatoren kjent som tellekantsystemet). Og selvfølgelig kan norske forlag vanskelig konkurrere med de store internasjonale forleggerne, akademisk sett.

#### 4. KORT OM PUBLISERING I NORSK FILOSOFI

Mange har påpekt at det er økt publisering i norsk filosofi. Forklaringen er ikke alltid at vi i dag er så flinke, men kanskje heller at mange tidligere var lite produktive og dårlige til å publisere i gode kanaler. NFRs fagevaluering for 2004–2008 viser at filosofer publiserer mer på engelsk og mindre på skandinaviske språk (samt mindre på tysk og fransk) enn tidligere.<sup>21</sup>

17. Varden, Helga, «Norsk filosofi – en liten runde til». I: *Salongen*. 2016, <http://www.salongen.no/?p=10002> (2017/01/23). Fet skrift er fjernet fra sitatets siste del.

18. Wiers-Jenssen et al. 2016, s. 31.

19. Når det gjelder fokus på forskning heller enn skolesektoren, se Wiers-Jenssen et al. 2016, s. 12, 78.

20. Jf. Wiers-Jenssen et al. 2016, s. 21. Dette forholdet ble også belyst under seminaret «Livet etter doktorgraden», UiB 2011 (hvor jeg deltok).

21. The Research Council of Norway (NFR) 2010, s. 90f.



Delvis som et resultat av dette, er det økt internasjonalisering, mer fokus på gode publiseringskanaler og økt spesialisering i norsk filosofi. Analytiske filosofer synes å være mer enige om de autoritative publiseringskanalene enn såkalte kontinentale filosofer som gjerne publiserer på mange andre språk enn engelsk. Og dette er noe som virker til analytikernes fordel hvis de lykkes i å publisere i de anerkjente kanalene.<sup>22</sup> For man vil vel heller ansette en analytiker som har publisert bøker på Oxford University Press enn en kontinentalfilosof som har publisert bøker på mindre tyske, franske og skandinaviske forlag? Selv om de mer kontinentale forlagene kan ha god anseelse, kan de vanskelig konkurrere med de beste britiske og amerikanske forleggerne, internasjonalt sett.

Uansett hva man måtte mene, er det etter hva jeg kan se over femten år siden noen med norske publikasjoner (på bokmål), og ikke engelske utgivelser, fikk en fast førstestilling som har vært utlyst ved de etablerte filosofimiljøene i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø. Lars Fr. H. Svendsen (ved UiB) er vel den siste akademikeren som fikk en god filosofistilling ved å publisere på norsk – og det er femten–tjue år siden. Trolig er det minst en mannsalder siden man fikk en god stilling, tilknyttet filosofimiljøene i Oslo, Bergen, Trondheim eller Tromsø, av å publisere på nynorsk. *Publisering i gode kanaler på engelsk (eller tysk) er altså det som gir jobb i Norge* (selv om det formelt sett er liten vekt på publikasjoner i Forskrift om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger). Ikke engang Kierkegaard-forskningen foregår på skandinaviske språk lenger – engelsk og tysk har tatt over (selv om et par dansker vil protestere hardnakket).<sup>23</sup> Men det er ikke sikkert at våre utdanninger (og karriereutviklingen vi bedriver) reflekterer dette forholdet.

Utviklingen i både skandinavisk filosofi og i Kierkegaard-forskningen går i retning av et langt sterkere *språk* mellom internasjonal forskning (på engelsk og tysk) og formidling på skandinaviske språk.<sup>24</sup> Tross en sterk satsing, både institusjonelt og økonomisk i Danmark, foregår Kierkegaard-forskningen på tysk og engelsk heller enn på skandinaviske språk. Og

22. For en slags sosiologisk tilnærming som vektlegger tidsskriftenes betydning, se pseudonymet W., Justin, «How Journal Capture Led to the Dominance of Analytic Philosophy in the U.S.». I: *Dailynous.com*, <http://dailynous.com/2017/01/24/journal-capture-led-dominance-analytic-philosophy-u-s/> (2017/01/24).

23. Danskene har egne stillinger og et eget senter for Kierkegaard-forskning (Søren Kierkegaard Forskningscenteret ved Københavns Universitet) og det er en mer allmenn interesse for Kierkegaard i den danske offentligheten fordi han typisk anses for å være den største danske (og nordiske) tenkeren noensinne. Likevel domineres konferanser og publikasjoner av engelsk og tysk språk samt av akademikere fra utenlandske institusjoner. Danske og skandinaviske utgivelser har hevdet seg dårlig mot engelsk- og tyskspråklige utgivelser de siste 20 årene. Spesiellpublikasjonene er i dag primært på engelsk og tysk, og i liten grad på dansk (*Kierkegaardiana* er foreløpig erstattet av *Kierkegaard Studies Yearbook*). Men selv om forskningspråket er endret fra skandinaviske språk til tysk og engelsk, lærer utenlandske doktorgradsstudenter og forskere seg likevel dansk for å lese Kierkegaard på originalspråket (selv om dette i større grad gjelder tyskspråklige enn engelskspråklige akademikere). Selv om nordiske akademikere har gode forutsetninger for å bidra til den internasjonale Kierkegaard-forskningen, er det svært få skandinaviske forskere som hevder seg internasjonalt (med mulig unntak av noen få aktive forskere som publiserer internasjonalt). Vi har gode muligheter, men tar ikke ut potensialet på dette feltet (norske akademikere tok ut mer av potensialet tidligere med Alastair Hannay, Per Lønning, etc.).

24. Mange skandinaviske akademikere er f.eks. knapt klar over den store interessen for Kierkegaard internasjonalt, og henger fortsatt fast i gamle oppfatninger av Kierkegaard (tre livsstadier, eksistensialisme, subjektivism, blind tro og fideisme, irrasjonalisme, desisjonisme, etc.). Dagens Kierkegaard-forskning fokuserer dog ikke bare på historisk forskning, men også på samtidige debatter i moralpsykologi, metaetikk, systematisk teologi og religionsfilosofi. Det er et ikke ubetydelig misforhold mellom innholdet i den spesialiserte forskningen og oppfatningen til generalister og allmennheten mer generelt. For et lite overblikk over forskningen, se Stewart, Jon (red.), *A Companion to Kierkegaard*. Oxford: Blackwell 2015.

situasjonen i Kierkegaard-forskningen ligner situasjonen i norsk filosofi, med unntak av at vi ikke har hatt noen særnorsk forskningsstrategi. Gitt hvor internasjonalt forskningen har blitt, må vi ta en debatt om norsk som fagspråk. Er norsk simpelthen på vei ut i filosofien? Vi er i alle fall langt mer internasjonalt og angliserte enn andre humanister (trolig med unntak av teoretisk lingvistikk). Bør vi f.eks. kreve (særlig av professorer) både internasjonal forskning på et verdensspråk, samtidig som vi krever at skandinaviske språk brukes til undervisning, formidling, administrasjon og ledelse? I dag finnes intet slikt språkkrav etter det jeg vet.

Det bør også sies at tellekantsystemet ikke er helt i takt med internasjonal praksis innen filosofi. Det ene er at listene over publikasjonskanalene ikke er helt oppdaterte (særlig gjelder dette feltet hvor få norske akademikere publiserer aktivt). Noe annet er at det trolig blir for sterkt fokus på artikler, gitt at filosofi internasjonalt er fag hvor monografier fortsatt er svært viktige. Tellekantsystemet bruker jo den samme vekten av publikasjoner (såkalte publikasjonspoeng) i alle disipliner, selv om forskjellige disipliner (og skoleretninger) har svært ulike publiseringspraksiser. Noen fag prioriterer tidsskrifter, mens andre prioriterer monografier – noe tellekantsystemet ikke tar skikkelig høyde for. Både nasjonalt og internasjonalt kan det dessuten sies at forholdet mellom kvalitet og kvantitet er langt fra avklart når det gjelder publisering.

For å sette det på spissen kan vi konkludere med at det som gir jobb ved norske filosofimiljø er en god utenlandsk ph.d. og gode, utenlandske publikasjoner. Men straks man får jobben er det en del særnorske forhold som man kanskje ikke er så godt forberedt på (med utenlandske publikasjoner og utenlandsk ph.d.). Og kanskje gir vi ikke nok opplæring og oppfølging til dem som kommer utenfra. For man kan ikke anta at alle kjenner til særnorske forhold (tellekantsystemet, lover og regler, det institusjonelle landskapet i UH-sektoren, kulturelle og språklige forhold, osv.). Og det er heller ikke noen automatikk i at sterke internasjonale forskere som ansettes i Norge får nevneverdig innflytelse i norsk akademia. Vi risikerer at misforholdet mellom forskningskompetanse og politisk makt øker i norsk akademia, ikke bare som et resultat av tilsatt (ikke-valgt) ledelse, men også som resultat av internasjonaliseringen. Overgangen fra utdanning til en akademisk stilling er nok lettere for dem som tidligere har studert i Norge og som har norsk bakgrunn.

## 5. HVILKEN FILOSOFI TRENGS?

Mitt syn er at vi trenger både internasjonalt orientert forskning samt mer nasjonalt orientert undervisning, formidling, komitearbeid, administrasjon og ledelse. De fire sistnevnte kalles *service* på engelsk og institusjonsbygging er foreslått på norsk (av Helga Varden) som et alternativ til den snevrere termen formidling.<sup>25</sup> Uten denne typen institusjonsbygging kan vi ikke oppfylle vårt nasjonale oppdrag (knyttet til ex.phil. blant annet) og bidra til samfunnet som finansierer oss – noe som kan være alvorlig for stillinger og økonomi.

På den annen side er det slik at uten aktiv, internasjonal forskning mister vi faglig tyngde og blir provinsielle og kanskje bundet til gammel forskning, lærebøker og nasjonale

25. Varden, Helga, «Norsk filosofi — et blikk utenfra». I: *Salongen*. 2015, <http://www.salongen.no/?p=7288> (2017/01/23).



tradisjoner som kan være problematiske. Et eksempel på dette er kanskje Kierkegaard-forskningen hvor det lenge var en slags antihegeliansk ortodoksi, dels basert på en problematisk psykologisk-biografisk tilnærming, og dels basert på en tendens til å lese Kierkegaard ut av kontekst (inkludert såkalte tekst-immanente lesninger).<sup>26</sup> Selv tror jeg at internasjonaliseringen styrker oss faglig og forskningsmessig. Uansett hva man mener, er det dog klart at internasjonalt orientert forskning er styrket de siste årene. Trolig vil den også styrkes mer som en følge av nyansettelser og det pågående generasjonsskiftet i norsk filosofi. Dagens utfordring er vel at spriket mellom forskning og annen aktivitet øker, delvis fordi spesialiseringen og internasjonaliseringen innen forskningen øker. Det er likevel flere gode eksempler på at man lykkes i å kombinere internasjonalt orientert forskning med nasjonale forpliktelser. Vi har flere aktive forskere som også bedriver utstrakt formidling og institusjonsbygging.

For å styrke norsk filosofi i dagens situasjon, vil jeg foreslå følgende: Den norske ph.d.-graden – og da særlig ph.d.-kursene – bør styrkes slik at vi kan hevde oss bedre, sammenlignet med andre vestlige land (noe som gjelder filosofi, men trolig også andre fag). *Om vi ikke forbedrer doktorgradsutdanningen, hva utdanner vi doktorgradsstudentene våre til da?* Er ikke mye av det gamle systemet lite bærekraftig og på kanten til kollaps? Vi utdanner f.eks. mange kandidater som ikke kan ansettes fast i forskningsstillinger. Forskningsrådet er allerede i gang med å satse på nasjonale forskerskoler, og det er trolig et lite skritt i rett retning (selv om søknadsbehandlingen og kvalitetssikringen ikke alltid virker betryggende). Selv om man skulle lykkes i å forbedre dagens forskerutdanning, kan imidlertid ett semester med norske kurs vanskelig konkurrere med amerikanske forskerskoler (som har to år med krevende kurs).

Et annet forslag for å bedre arbeidsmarkedet for filosofer er å satse på filosofi i skolen. Dette kan gi mange jobber, fordi filosofi kan gi undervisningskompetanse i flere skolefag. De viktigste fagene er nok KRLE (tidligere RLE) i grunnskolen og Religion og etikk på videregående skole.<sup>27</sup> Men også valgfaget Historie og filosofi bør nevnes. På meg virker det som at de fire store filosofimiljøene ikke har tatt skikkelig ansvar på dette feltet, og at dette simpelthen har hatt uheldig virkning på kandidatens utsikter på jobbmarkedet. Det finnes en forening for filosofi i skolen, men de store fagmiljøene og Nasjonalt fagråd må trolig ta et større ansvar for å få til en satsing på dette viktige feltet. Jeg vil foreslå en nasjonalt nedsatt komite med skikkelig mandat og arbeidsbetingelser som kan arbeide seriøst for å få filosofi inn i skolen. Et så viktig arbeid kan ikke overlates til ildsjeler og tilfældigheter. Trolig bør Nasjonalt fagråd inn i denne prosessen (om de har tilstrekkelig med handlekraft til å gjøre noe). Noe av forklaringen på dagens problemer, og at lauset i liten grad agerer sammen, ligger trolig i det begrensede nasjonale samarbeidet (som ble fremhevet av NFRs fagevaluering).<sup>28</sup>

26. Jf. Cappelørn, Niels Jørgen og Jon Stewart, «Preface». I: Cappelørn, Niels Jørgen og Jon Stewart (red.): *Kierkegaard Revisited: Proceedings from the Conference «Kierkegaard and the Meaning of Meaning It»*, Copenhagen, May 5–9, 1996. Berlin, Walter de Gruyter 1997, s. v–vii, s. vi; Stewart, Jon. *Kierkegaard's Relations to Hegel Reconsidered*. Cambridge: Cambridge University Press 2003, s. 1, 14, 25–27.

27. Sammen med etikk er religionsfilosofi klart relevant for disse skolefagene (og for mange samtidige debatter i analytisk og kontinental filosofi). Likevel er religionsfilosofi dårlig representert ved norske filosofimiljø. Jf. The Research Council of Norway 2010, s. 63, 72, 98.

28. The Research Council of Norway 2010, s. 73f.

Gitt hvor store endringer norsk filosofi står oppi, er det trolig behov for en grundigere situasjonsanalyse og mer debatt om hvilken utvikling som er ønskelig. Ikke minst gjelder det hvilken betydning fusjonene og nye universiteter har for ex.phil., ex.fac. og filosofistillinger. Er det eksempelvis uheldig for rekrutteringen til filosofistudiet at ex.phil. oftere flyttes lengre ut i studieforløpet? Hva betyr dagens utvikling for andre særnorske forhold? Er vi på vei mot A- og B-lag hvor skillene går mellom faste og midlertidig ansatte, mellom forskning og undervisning og kanskje mellom gamle og nye universitet? Og skal vi satse på mangfold eller ensretting, på Dyrehagemodellen eller ekspertgrupper?<sup>29</sup>

---

29. Takk til May Thorseth og de øvrige organisatorene av fagseminaret i Trondheim 25. november 2016 hvor et utkast til denne teksten ble presentert.